

Reactie op de Wet vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren

In dit document zal ik mijn bezwaren en aanbevelingen uiteenzetten n.a.v. het voorstel tot wijziging van de Leerplichtwet en de Wet op het Onderwijstoezicht d.d. 2 juni van dit jaar.

1. Algemene bezwaren

Bij de totstandkoming van dit wetsvoorstel zijn de belangenorganisaties die actief zijn op het gebied van het thuisonderwijs onvoldoende geraadpleegd. Er zal derhalve juist bij de doelgroep van het voorstel nauwelijks draagvlak voor zijn.

De voorgestelde wijzigingen, zoals besproken in de Memorie van toelichting (MvT), ademen een sfeer van wantrouwen jegens ouders die hun kinderen volgens eigen overtuiging willen onderwijzen. Dit blijkt uit de voorgestelde specifieke regelingen (zie punten 2.1-2.5 hieronder), maar ook uit de neerbuigende manier waarop over de veronderstelde handelwijze van deze ouders wordt gesproken, bijvoorbeeld:

“De vrijstelling (...) is niet bedoeld om ruimte te bieden voor bijvoorbeeld wereldreizen of een trekkend bestaan.”

Deze denigrerende opmerking, volstrekt ongepast in een tekst afkomstig van de overheid, maakt duidelijk dat de intentie van de voorgenomen wetswijziging niet is om het thuisonderwijs beter te faciliteren, maar het in tegendeel te bemoeilijken en aan banden te leggen. Dit druist in tegen het subsidiariteitsprincipe, volgens hetwelk het de ouders zijn die primair het recht hebben hun kinderen op de door hun gekozen wijze op te voeden, terwijl de overheid de uitoefening van dit recht slechts dient te faciliteren. In de voorgestelde wetswijziging worden de ouders geconfronteerd met wantrouwen van de overheid en moeten zij bewijzen dat dit wantrouwen ongegrond is. Het geven van thuisonderwijs wordt niet voorgesteld als een recht dat de ouders toekomt, maar als een gunst die hun eventueel kan worden verleend. Daarbij zijn de voorwaarden voor het verlenen van deze ‘gunst’ tegelijk vaag geformuleerd en moeilijk te vervullen, wat gemakkelijk tot ambtelijke willekeur kan leiden.

2. Specifieke bezwaren

2.1. Inhoud vis-à-vis kwaliteit van het onderwijs

Terecht wordt in de MvT gepleit voor handhaving van de kwaliteit van het thuisonderwijs. Als de voornaamste waarborg van kwaliteit worden evenwel het onderwijsplan en de zgn. kerndoelen beschouwd. Dit is onterecht, want deze begrippen duiden op de inhoud en niet op de kwaliteit van het onderwijs, met andere woorden op het *wat* in plaats van het *hoe*.

2.1.1. Wat de inhoud betreft, staan zowel het strikte onderwijsplan, als de door de overheid vastgestelde, soms zeer specifieke kerndoelen op gespannen voet met de voornaamste doelstelling van thuisonderwijs, te weten het naadloos aansluiten op de individuele behoeften en interesses van het kind en de (geloofs-)overtuiging van zijn ouders. Toch gelden goedkeuring van het onderwijsplan en controle op de realisatie van de kerndoelen als voorwaarden voor het verlenen van vrijstelling. Dit is simpelweg contradictoir.

2.1.2. Wat de kwaliteit betreft, moeten de ouders volgens de voorgestelde wetswijziging bij aanvang van het onderwijsproces aantoonbaar over voldoende pedagogisch-didactische bekwaamheid beschikken en vervolgens blijven werken om deze

bekwaamheid te vervolmaken. Bij onvoldoende bekwaamheid dreigt er geen vrijstelling te worden verleend. Er wordt evenwel niet gespecificeerd op welke basis deze bekwaamheid door de betrokken ambtenaar wordt vastgesteld. Het is onaanvaardbaar dat vrijstelling afhankelijk kan zijn van vage omschrijvingen zoals een “veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat voor jongeren”. Wat houdt “veilig, ondersteunend en stimulerend leerklimaat” precies in?

2.2. *Thuis*onderwijs

- 2.2.1. ‘Thuis’ wordt in dit wetswijzigingsvoorstel heel letterlijk opgevat als ‘in de ouderlijke woning’, waarbij bovendien wordt verondersteld dat de ouders over slechts één woning beschikken. Het verlenen van de vrijstelling zou van de indruk af moeten hangen die een inspecteur van deze woning krijgt bij zijn of haar bezoek. Het is niet gespecificeerd welke welomschreven doelen deze inspectie zou moeten hebben ten einde deze majeure inbreuk op de privacy van de bewoners te rechtvaardigen. Het is onaanvaardbaar dat vrijstelling kan worden afgewezen op basis van vage omschrijvingen en indrukken zoals “geen veilig leerklimaat”. Hoe wordt een “veilig leerklimaat” specifiek en objectief gedefinieerd?
- 2.2.2. Het kan gebeuren dat de ouders een tweede huis hebben waar ze een deel van het jaar doorbrengen, vaak in het buitenland. Het moet ook mogelijk zijn dat het kind voor een langere tijd gaat logeren bij familie of vrienden in het buitenland ter bevordering van een meertalige en interculturele opvoeding. Het is onaanvaardbaar dat zulke activiteiten, in plaats van beschouwd te worden als een enorme verrijking van het curriculum, minachtend worden afgedaan als “een trekkend bestaan”, zoals hierboven geciteerd. Dit is bovendien in tegenspraak met de wens om de kinderen vertrouwd te maken met de “pluriformiteit” in de samenleving.

2.3. Onderwijsgevende(n)

Het onderwijs zou verzorgd moeten worden door de ouder die de vrijstelling heeft aangevraagd. Dit is ronduit bizar. Waarom zou de andere ouder dat niet mogen, of de beide ouders om en om, ieder naar haar of zijn deskundigheid? Waarom mogen familieleden, leden van de eigen (geloofs-)gemeenschap of particulier ingehuurde leerkrachten dat niet doen, als zij over deskundigheden beschikken die de ouders gewenst achten? Het is genoeg om te stellen dat de *verantwoordelijkheid* voor de wet bij de ouders moet liggen en dat zij, voor specifieke vakken (bijv. pianoles of vreemde talen), niet incidenteel maar structureel andere mensen mogen vragen of inhuren.

2.4. Richtingbezwaren en eenrichtingsverkeer

In de voorgestelde wetswijziging zijn de mogelijkheden om je kinderen thuisonderwijs aan te bieden uitermate beperkt. Er moet aan drie voorwaarden tegelijk worden voldaan: richtingbezwaren, het kind mag nog niet naar school zijn geweest en de ouders moeten een denigrerende bureaucratische procedure doorstaan. Theoretisch is dit in het belang van het kind, maar de rigiditeit van deze voorwaarden kan zich juist tegen het belang van het kind keren. Als zich veranderingen voordoen in de gezinssituatie of als de vrijstelling niet wordt verleend, moet het kind naar een school in de buurt, zelfs als het aangeboden onderwijs niet overeenkomt met de (geloofs-)overtuiging van zijn ouders, wat noodzakelijk tot spanningen en stress moet leiden.

Andersom, als het kind eerst naar school is geweest en dan bijvoorbeeld gaat verhuizen naar een plaats waar geen geschikte scholen zijn, wordt het de mogelijkheid om thuisonderwijs te volgen ontzegd. De voorgestelde wetgeving, die het kind in wezen in één richting stuurt (= naar school) doet dus geen recht aan de verscheidenheid van mogelijke situaties waarin deze stap ongunstige gevolgen kan hebben voor het kind.

2.5. Asymmetrische machtsverhoudingen

De bovengenoemde specifieke bezwaren maken duidelijk dat de voorgestelde wetswijziging tot doel heeft het thuisonderwijs zo mogelijk te ontmoedigen of ten minste onder ambtelijke controle te krijgen. Deze controle kan tot een oordeel leiden met verstrekkende, mogelijk negatieve gevolgen voor het kind (zie 2.4 hierboven). Hoewel voor de ouders de mogelijkheid openstaat om bezwaar aan te tekenen tegen een negatieve beschikking, wordt dit sterk bemoeilijkt door de volgende omstandigheden:

- Vage beoordelingscriteria van de bekwaamheid van de ouders en van de thuissituatie van het kind, wat het formuleren van een bezwaar moeilijk maakt: hoe kan men effectief de indrukken van een ambtenaar weerleggen?
- In geval van onenigheid kan de inspectie, maar niet de ouders, zich laten bijstaan door een externe deskundige.

Conclusie

Door de voorgestelde wetswijziging wordt de vrijheid van onderwijs zeer ernstig beperkt wat, ondanks ongetwijfeld goede intenties, nadelige gevolgen kan hebben voor het kind.

Aanbevelingen

1. De voorgestelde wetswijziging dient te worden ingetrokken.
2. De overheid dient waardering uit te spreken voor de ouders die buitengewone inspanningen verrichten om aan hun kinderen adequaat thuisonderwijs te bieden waardoor ze o.m. het schoolsysteem ontlasten.
3. Bij een volgende wetswijziging dienen maatregelen aangenomen te worden om ouders die thuisonderwijs geven jaarlijks het geldbedrag te restitueren dat de (lokale) overheid uitspaart op bijdragen voor het schoolonderwijs van de betreffende kinderen.
4. Om de kwaliteit van het thuisonderwijs te verhogen dient de overheid de thuisonderwijzers toegang te verschaffen tot onderwijshulpmiddelen en bijscholingsfaciliteiten op gelijke voet met de leerkrachten in het schoolonderwijs.

Dr Ewa D. Zakrzewska, Specialist wetenschappelijke informatie Taalwetenschap, Nieuwgrieks en Byzantinologie, Oude Geschiedenis en Archeologie, Universiteitsbibliotheek van Amsterdam